

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

L. XIII. 20.

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

15. XI. 1966.

SVOBODA CERKVE V KOMUNISTIČNI DRŽAVI

B. F.

V času, ko komunizem v zunanjem nastopanju spreminja svoj obraz, se cerkvenim občestvom postavljajo nova vprašanja.

Komunistični režimi doživljajo pogosto neuspehe v svoji funkciji javne oblasti, ko ne morejo zadovoljiti zahtevam po izboljšanju materialne splošne blaginje, ne morejo dovolj zatirati teženj po svobodi duha, ki se javljajo tudi v vrstah strankinih pripadnikov, ne morejo zakriti težav, ki se poglobljajo v svetovnem komunističnem gibanju. Komunistična vodstva so zato primorana, iskati novih poti, po katerih naj ohranjajo in utrjujejo osnovne zahteve svojega nauka. V stiski spet ponujajo roko, proglašajo potrebo po mirnem sožitju in celo sodelovanju in tudi dejansko puščajo nekaj več prostosti posameznikom in ustanovam, ki ne izpovedujejo marksistične ideologije in njihovo delovanje ni neposredno naravnano h graditvi socializma.

V takem položaju se pa postavlja vprašanje, ali je sprejemanje delne prostosti politično primerno in moralno dopustno. Zlasti ta drugi del vprašanja je nujne važnosti za cerkvene skupnosti, ki živijo pod komunističnimi režimi. O tem se vprašujejo osebe cerkvene hierarhije, ki edine avtoritativno odločajo o cerkveni politiki za svoja področja, primerno pa je, da o vprašanju razpravljajo vsi člani Cerkve, ki imajo po II. vatikanskem koncilu kot božje ljudstvo v cerkvenem občestvu vedno več veljave.

Pogoji, v katerih živi slovenska Cerkev, in njen odgovor nanje sme in mora zanimati tudi nas. Vsaj načelno, moralno smemo ocenjevati pojave in odnose, ki jih opažamo, čeprav v zavesti, da nismo poklicani k javnemu sojenju.

Vemo tudi, da je za trdno oceno položaja in ravnanj potrebno približje poznanje dejanskega stanja. Zato predavanje ne bo imelo pretenzij dokončne sodbe, ampak bo samo skušalo odpreti pogled v vprašanje o dopustnosti koekistence, o kateri se danes mnogo govori, posebno v zamejskih in zdomskih skupinah, malo pa je o njej načelnega razpravljanja, ki se nam zdi odločilne važnosti.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Filozofski odsek

Štirinajsti kulturni večer, sobota 19. novembra 1966 ob sedmih,
salon Bullrich, Sarandí 41, Capital.

SVOBODA CERKVE V KOMUNISTIČNI DRŽAVI

Predava g. Božidar Fink

AREZZO — GLASBENA SREČANJA
V POLIFONIJ

Andrej Bratuž

Gorica, oktobra 1966.

Precej let imam že priliko, da se udeležujem v starem toskanskem mestu Arezzo glasbenih prireditev, na katerih tekmujejo številni pevski zbori. Mesto samo je še danes biser srednjeveške romanske arhitekture s primesjo toskanske gotike. To slednjo mogočno razkriva impozantna katedrala na griču sredi mesta. Tipično ozke ulice, masivne višje palače, cerkve s sivimi fasadami — to je zunanja slika zgodovinskega mesta, ki si šteje v čast, da je dalo tvorca notne pisave meniha Gvidona Areškega. Tudi v literaturi imamo celo vrsto znanih imen kot Petrarca, čigar rojstna hiša stoji malo pod stolnico. V raznih delih mesta je Boccaccio lokaliziral nekatere svoje novele. Še posebno pa hrani Arezzo celo vrsto zakladov likovne umetnosti, zlasti srednjeveškega slikarstva. Tu lahko občudujemo freske Pier dell Francesca, Vasarijeve lože, keramiko Luke della Robia, Cimabuevo Križanje itd. Sicer pa je že mesto samo svojevrstni umetnostni muzej...

Prav v tem umetniško-zgodovinskem okviru si je areška organizacija „Amici della musica“ zamislila osnovati mednarodna pevska tekmovanja. Letos se je vršilo že štirinajsto po vrstem redu. Če pogledamo na splošno sliko teh prireditev, lahko rečemo, da so leto za letom bolj uspela z vedno večjim odzivom pevskih zborov iz najrazličnejših držav Evrope in Amerike. Kvaliteta seveda ni vedno enaka, morda pa je dosegel višek prav ob desetletnici, ko so prišli v Arezzo najboljši zbori, zmagovalci s prejšnjih let. Tedaj je prisostvoval slovesnosti tudi predsednik republike Segni.

V čem se pa vršijo tekme pevskih zborov? Tu ločimo predvsem različne kategorije — mešane, moške in ženske zборе v polifoniji, gregorijansko petje ter folklorno. Levji delež nosijo navadno mešani zbori za polifonsko petje, saj je to najzahtevnejša skupina in tudi konkurenca je tu najresnejša. Znatno manjša je udeležba pri moških in ženskih zboreh. Posamezni zbori morajo odpeti po dve obvezni pesmi iz klasične polifonije ter po eno moderno skladbo avtorja dežele, kateri pripadajo. Selekcija žirije (sestavljajo jo priznani mednarodni glasbeniki, kakor npr. Arturo Benedetti Michelangeli, Felix de Nobel), je zelo resna. Marsikdaj pa vzbudijo sodbe žirije osnovane kritike s strani tiska in strokovnjakov.

Udeležba na pevskem tekmovanju je vedno zelo pestra. Že vsa leta so zastopani poleg Italijanov Francozi, Nemci, Avstrijci, Jugoslovani, Grki, Madžari, Čehoslovaki, Španci, Angleži. Večkrat pa smo zasledili tudi Američane iz ZDA, in Bolgare, včasih tudi Švede in Brazilce. Težko je po par besedah strniti nekaj splošnih karakteristik nastopajočih ansamblov. Na splošno lahko rečemo, da so najresnejši tekmečki zbori iz

CORREO
ARGENTINO
SUC. 6

TARIFA REDUCIDA

CONCESION 6228

R. P. I. 847847

srednje in zahodnoevropskega področja. Med prve spadajo Čehi in Madžari, med druge pa Francozi in Angleži. Vsa leta so skoraj vedno odnesli absolutne zmage (če izvenzamemo nemški zbor Monteverdi iz Hamburga). Od Francozov bi rad imenoval krasne vokalne skupine poleg drugih La Psalette d'Orleans ali ensemble Philippe Caillard iz Pariza, ki z neverjetno lahkoto in milino, a istočasno s tehnično preciznostjo in pravo usmerjenostjo izvajajo tako najtežja dela, recimo Josquina Despres ali Jannequina kakor z občutenim lirizmom kakega Debussyja ali Poulenca. Med angleškimi skupinami lahko zabeležim akademski zbor iz Oxforda (ki je bil tudi letošnji absolutni zmagovavec) s krasno glasovno zlitostjo, čigar „forte“ so madrigali od Gibbonsa do Wilbyja.

Srednja Evropa se odlikuje po močni barvitosti Čehov — praški madrigalisti, moški zbor iz Brna, itd. in se iz njih petja razodeva prava slovanska nežnost! Svojski svet glasbe nam vedno predstavlja Madžari, kjer se v Bartokovih ali Kodalyjevih skladbah prepletajo ciganski motivi z najtežjimi postavkami kompozicijske tehnike. Krasno sliko dovršenosti so v tem oziru pokazali pevci iz Vesprega ali Budimpešte. Če prištevamo sem še Nemce, moramo sneti klobuk pred Monteverdijem iz Hamburga, ki je z nenavadnimi interpretacijami Hindemitha ali Honnegerja pokazal višek vokalne umetnosti.

Kot Slovence nas bo še posebej zanimal uspeh slovenskih, pa tudi jugoslovanskih zborov v Arezzu. V glavnem je treba reči, da so se vedno zelo častno postavili.

Tako je leta 1958 Primorski akademski zbor Vinko Vodopivec odnesel prvo nagrado v folklornem petju, Komorni zbor iz Celja pa leta 1963 prvo nagrado za polifonijo. Njih Gallus je bil že transcendenten kakor v večzbornem motetu „Laus et perennis gloria“.

Lansko leto je v isti kategoriji zasedel drugo mesto moški zbor iz Kamnika. Med slovenskimi zbori se je letošnje udeležil tekmovalca le „Jacopus Gallus“ iz Trsta, ki je zelo dostojno predstavil polifonijo, čeprav ni dosegel uradne klasifikacije. V zvezi s slovensko pesmijo naj dodam, da se še sedaj spominjam občutkov, ki sem jih imel ob poslušanju Vodopivčevih „Žab“ ali Venturinijevo „Nocoj“, ko se je slovenska pesem razlegala preko zvočnikov po Arezzu daleč naokrog...

Pa pustimo romantiko! Hrvatske in srbske zборе kakor vse južnoslovanske zборе odlikuje značilna barvitost ter smisel za ritmiko.

Poglejmo še v kratkem na ostale. Italijanske zборе karakterizira prevelik dilentizem in odgovorni resno iščejo izhoda iz dosedanjih povprečnosti. Tako so prav letos začeli v Arezzu s potrebnimi tečajmi za pevovodje. Španci in Grki npr. dosežejo nekaj uspeha le v folkloru, a jim manjka še smisel za resno polifonsko interpretacijo.

Mnogo bi se dalo še o tem pisati. Vsekakor je prireditelj „Giudo d'Arezzo“ (kot se uradno imenuje) na resni višini, poleg Llangolena v Veliki Britaniji gotovo najbolj reprezentativnih v Evropi. Prihodnje leto bo tekmovalje posvečeno spominu Claudija Monteverdija ob 400 letni rojstni. Istočasno pa organizatorji že iščejo poti za večjo valorizacijo sodobne polifonije. In prav v tem spoju „antike in moderne“ bo gotovo Arezzo še naprej nadaljeval svojo visoko tradicijo.

BALKANSKE LEGENDE O SV. MIHAELU

France Papež

Med različnimi vplivi grškega in bizantinskega kulturnega sveta na sednje narode, posebno na balkanske, se kaže morda kot eden najlepših in najbolj izrazitih v upodabljanju nadangela Mihaela. Na Vzhodu ima nadangel — srbski sv. Arandjeo, sv. Randjel — poleg tega, da vodi duše na tehntnico sodbe (psihopompós), tudi težavno nalogo, ki je na Zahodu skoraj neznana: preden odpelje dušo, mora zadati smrt telesu. Sv. Mihael je v grškem in južnovzhodnem slovanskem svetu smrtni angel, vendar ga zelo častijo, ker je tudi angel človeškega razumevanja in usmiljenja. Posebno v ljudskih pripovedih je človeška lastnost nadzemskega bitja jasno nakazana.

Med številnimi znanstvenimi razpravami o balkanskih in južnovzhodnih evropskih vprašanjih, ki jih prinaša obsežna knjiga „Beiträge zur Südosteuropä-Forschung“, izdana v založbi dr. Rudolfa Trofenika v Münchenu ob priliki I. mednarodnega balkanološkega kongresa v Sofiji, 26. VIII. - 1. IX. 1966, najdemo zanimive in nekatere prav umetniško izdelane variante legend o sv. Mihaelu, ki jih je L. Kretzenbacher našel v Srbiji, Bosni in Liki. Legende so prišle med narod preko starih somostanov na Atosu (Hilander, Zographou idr.); prvine teh narodnih legend pa segajo daleč v grški svet, zvezo imajo z Orfejevim ciklom, krščanska tematika in slovanska ljudska tvarnost pa sta jim vtisnila posebno poetično in človeško občuteno vsebino. Najlepša med njimi je gotovo tale:

„Pred davnim časom je postavil Bog nadangela, da bi prinašal duše od ljudi in da bi ljudje tako umirali. Poslal ga je k neki ženi, da vzame iz nje dušo. Ko je prišel nadangel k ženi, je ona pravkar rodila dvojce otrok. In ko je videl pri nji dvojce slabotnih otročičev, je bilo svetemu nadangelu hudo, da bosta zapuščena brez matere, pa ji ni vzel duše. Vrnil se je k Bogu, a Bog mu je rekel:

— Arandjio, ali si prinesel dušo one žene, h kateri sem te poslal?

A on je odgovoril:

— Gospod, nisem.

Bog mu je rekel:

— Zakaj nisi?

Odgovoril je Bogu sveti nadangel:

— Usmiljeni Bog, ko sem prišel tja, je rodila žena dvojce neboljlenih otrok, pa sta se mi zasmilila, da bi ostala brez matere.

A Bog mu reče:

— Pojdi v morje, kjer je najgloblje, in prinesi najmanjši pesek, ki ga moreš najti.

Sveti nadangel je odšel v morje, kjer je bilo najgloblje, in pobral najdrobnejši pesek, ki ga je mogel najti ter ga prinesel pred Boga. A Bog mu je dejal:

— Razbij ta pesek!

Sveti nadangel je razbil pesek in ko je razbil peščeno zrno, je bil v njem majhen, živ črviček. Rekel je Bog svetemu nadangelu:

— Ali si vedel za tale pesek v morki globini?

On mu je odgovoril:

— Usmiljeni Bog, nisem vedel.

— Ali si vedel za tega črva?

A on mu je dejal:

— Nisem, Gospod.

Rekel je Bog svetemu nadangelu:

— Verjameš, da sem jaz vedel za ta pesek in za tega črva?

Odgovori:

— Verjamem, da si vedel. Da nisi vedel, usmiljeni Bog, ne bi mogel poslati mene ponj.

Reče Bog svetemu nadangelu:

— Vem za tega črva in za tole peščeno zrno na dnu morja in jaz sem poskrbel zanj, da more živeti. A vem tudi za otroka one žene in vem, kaj sem zanj preskrbel.

In Arandjel je odšel, vzel dušo oni ženi ter jo izročil Bogu. Otroka pa sta ostala brez matere.“

Posebnost te legende je v tem, da je motiv lasu na glavi postavljen v porsko okolje — in s tem pridobi legenda na lepoti. Morje, ki ustvarja idejo fizičnega veličastva, je osnovna sestavina grških mitoloških zgodb. Večina Odi-seje je evokacija morskih doživetij in tudi v Ilijadi opeva bard morje z veliko ljubeznijo. Predsokratik Anaksimander je celo trdil, da izhajajo vsa živa bitja iz morja, kjer so bila obdana najprej z bodičasto skorjo.

Ideje angela smrti, ki je v legendi tako človeško oblikovana in ki izhaja iz Starega testamenta, je proniknila v grško in slovansko ljudsko predstavljanje mnogo globlje, kot na Zahodu. V predstavljanju eksistenčnih fizičnih in metafizičnih dejstev je Zahod mnogo bolj abstrakten. Zanimivo idejo smrtnega angela smo tu videli npr. v Cocteaujevem filmu „Orphée“, kjer ta dosega žrtve po cestah na dirajočem motornem kolesu.

Tako legenda kot poezija oživljata pojme. Človek je postavljen v domače okolje, metafizični svet se konkretizira. Legenda je poezija metafizike: velika in splošna človeška problematika je izražena s humano intenzivnostjo. In ta čustvena in epska humana intenzivnost na Balkanu ni majhna.

Ob priliki letošnjih proslav Klimenta Ohridskega so zlasti slavisti izkopali iz makedonske in vseslovanske davnine, kar je bilo moči najti oprijemljivega, da prikažejo Klimenta in njegove sodelavce v zgodovinskem okviru in podčrtajo njegovo veličino. Poleg govorov tako na cerkveni kakor na narodni proslavi v Ohridu in podobnih manjših komemoracijah v drugih krajih je vredno omeniti oratorij, ki ga je na oratorijsko komponirane tekste Rade Ugrinove uglasbil Vlastimir Nikolovski. Z lepim uspehom so ga na ohridskem slavlju izvajali pod dirigentstvom Borivoja Simika, pel je belgrajski radijski zbor in sodeloval je skopski simfonični orkester. Kot novost je monografija „Kniga za Klimenta“, kjer so štirje slavisti (Blaže Koneski, dr. Haralampije Polenakovik, dr. Aleksander Spasov in že omenjena dr. Rada Ugrinova) zbrali vse dosežke, ki se nanašajo na sv. Klimenta in njegovo kulturno delo. V dveh sicer skromnih izdajah pa je dr. Duško Hristov Konstantinov izdal slavljenca na čast zbirko desetih pesmi (v tisoč izvodih, tiskano v Bitoli) in posebno zbirko karakterističnih izjav o Klimentu Ohridskem pod naslovom „Misli za Klimenta Ohridski“. Navajamo nekaj teh izjav kot primer, kako visoko zlasti makedonski slavisti oz. narodnjaki stavijo „početnika makedonske pismenosti“, pa tudi slavijo kot svetovljana in duhovnega velikana, največjega Metodovega učenca.

- Kliment je usposobil Ohrid, da je postal najvidnejši duhovni center.
- Klimentov spomin sega preko mej stoletij.
- Klimentu se moramo zahvaliti za „prvo seme“ slovanske pismenosti, književnosti, prosvete in cerkvene umetnosti na Balkanu.
- Bil je najodličnejši Metodov učenec. Slave ga Slovani, Šiptari, Grki in Turki.
- Po zaslugi velikega duha sv. Klimenta, je makedonski narod v preteklosti uspel, da je dojel svojo pradedsko vero, svojo nacionalno bit in omiko in vse, kar ga kot takega označuje.
- Nesmrtno delo Klimentovo nas usposablja, da smo izvojevali, kar imamo, da ostanemo, kar smo bili, in da bomo, kar smo.
- Brez Klimenta Ohridskega bi Južni Slovani ne imeli svoje nezmagljive moralne sile.
- Velik poet svojega časa. Darovit pesnik in še bolj darovit pisatelj.
- Ustanovitelj prve evropske univerze.
- Luč iz Ohrida. Neutrudljivi borec za pravo bratstvo. Neutrudni vzgojitelj mladine. Slovanski velikan. Največji človek. Vsestransko razvita kulturna osebnost. Prvi književni delavec v Makedoniji.
- Eden prvih slovanskih medicinskih pisateljev. Ustanovitelj prve slovanske bolnice in medicinske šole. Poznani zdravnik - enciklopedist.
- Nikogar delo ni bilo tako blagodejno in ni zapustilo tako trajnih sledov potomcem, kakor je bilo delo Klimenta Ohridskega.
- Poleg drugega je imel Kliment Ohridski tenek čut odličnega arhitekta in je bil umetnostni svetovavec graditeljem božjih hramov v Albaniji in Makedoniji.
- Narod pa mu je skozi stoletja dal oznako: Z L A T I.

F. S.

Pod gornjim naslovom je v štev. 18, 24. septembra letos v ljubljanskih Naših razgledih Jože Snoj zapisal tole o rasti slovanske kulture v demovini:

„Kulturne dejavnosti pri nas v zadnjih letih plahnijo, število najrazličnejših kulturnih ustanov upada. V zadnjih dveh letih se je dogodilo, da smo zaprli nekaj kinematografov, ter lani uvozili manj filmov kot leta 1962 in 1963. Leta 1957 smo imeli še osem poklicnih gledališč, leta 1964 pa le štiri. Leta 1957 so imela naša gledališča 588.000 obiskovalcev, leta 1964 pa le 474.000. Lani je prenehala delovati mariborska Filharmonija. Podatki po letu 1964 kažejo, da se je močno skrčilo število ljudskih knjižnic, še posebno slabo financiranih društvenih. Enakomerno dopolnjevanje knjižnega sklada se je ustavilo leta 1960. Indeks naraščanja bi leta 1964 moral biti že 222, pa je bil le 148. Prostorske kapacitete arhivov so izrabljene do kraja, ob tem pa je še 80000 tekočih metrov arhivskega gradiva neurejenega. S problemi prostora in denarja se otepajo tudi muzeji z nepopolno mrežo pa mimo arhivske in muzejske dejavnosti tudi spomeniškovarstvena služba, ki za Dolenjsko sploh še nima samostojnega zavoda.

Kje so vzroki za tako nerazveseljive rezultate, povzete po gradivu za izdelavo srednjeročnega načrta 1965 do 1970, ki ga je pripravil republiški sekretariat za prosveto in kulturo? Nedvomno je treba veliko težav pripisati prehodnemu obdobju, v katerem se je znašla naša kultura, kar zadeva občo družbeno skrb zanjo. Administrativno prizadevanje po čimbolj reprezentativni in propagandno poudarjeni kulturi je v tem obdobju pod pritiskom sproščenejšega, demokratičnega razvoja družbe sihalo in dokončno domala presahnilo. Za seboj je pustilo veliko nefunkcionalno postavljenih dejanskih stavb in institucij, pa tudi tako imenovanih kulturnih funkcionarjev, ki niso bili vajeni gospodarskega ravnanja z denarjem, kaj šele, da bi družbeno podporo upravičevali z dejanskim kvalitativnim kulturnim programom.

Tega ne gre prezreti. Nikakor pa ne gre iti mimo dejstva, da je tudi dejanskih družbenih sredstev za kulturne dejavnosti sorazmerno zmeraj manj. Leta 1963 je bila kultura z enim odstotkom udeležena pri narodnem dohodku, leta 1964 in 1965 pa komaj z 1,1 odstotka. Spričo splošne podražitve se je delež kulture torej povečal predvsem le za dohitevanje naraščajočih osebnih dohodkov na tem področju. Funkcionalna sredstva so se pogosto celo zmanjšala, in kako šele prepotrebne dolgoročne investicije!

Tudi omenjeno gradivo za petletni načrt v bistvu ohranja opisano in — kot smo videli — neustrezno razmerje med narodnim dohodkom in proračunom za kulturo. V petih letih, to je od leta 1965 do 1970, predvideva le desetinko odstotka povečanja (podčrtali mi — Op. ur.), to je od 1,1 na 1,2 odstotka. In še to desetinko odstotka si obeta predvsem od povečane osebne potrošnje kulturnih dobrin, ki pa je fiktivna. Kdor namreč ne bo kulturno vzgojen, kulture ne bo plačeval. Kulturne vzgoje pa brez denarnih žrtev ni. (Podčrtali mi — Op. ur.) Naši kulturi očitno preostane v prihodnosti vedno večja navezanost na tako imenovana lastna sredstva, ki pa jih v večini primerov brez breobzirne komercializacije ne bo mogla ustvarjati.“

— Darmstadtsko gledališče je priredilo poseben počitniški tečaj za moderno glasbo. Predavanja so bila od srede avgusta do konca prvega tedna v septembru, med tem pa so bile v operi večerne predstave z izvedbami oper in simfoničnih kompozicij po načelih nove muzike. Glavni temi tečaja sta bili: Sodobna operna glasba in elektronska glasba. Glavno predavanje je imel komponist Mavricij Kagel. Ob zaključku tečaja so uprizorili operno delo Wolfganga Fortnerja In seinem Garten

liebt don Perlimpin Belisa - V svojem vrtu ljubi don Perlimpin Beliso po besedilu Federica Garcie Lorce. Glavna vsebina predavanj je bila posvečena analizi elektronske glasbe. Ker pa tečaj v Darmstadtu ni izčrpal celotne snovi, se je nadaljeval v Muenchenu in se je tam zaključil v drugi polovici septembra. Komponist Helmut Klein je predaval o fizikalnih temeljih zvoka in kompozicije, Mavricij Kagel pa o fizikalnih pogojih za ustvarjanje zvoka.

MECENSKI DAROVI za GLAS: g. Danilo Šerko, Salta, 6000 pesov; g. dr. Alojzij Šuštar, Švica, 50 Fr (2461 pesov); g. Stane Osenar, ZDA, 10 dol (okrog 2700 pesov); g. dr. Anton Ravnik ZDA, 10 dolarjev.

Za TISKOVNI SKLAD GLASA so darovali ga. Ljudmila Krivec, San Isidro, 500 pesov; ga. Ana Čulík, Bs. Aires, 840 pesov; g. Ignacij Hren, ZDA, 5 dolarjev.

Vsem se najlepše zahvaljujemo.

— Gospod Osenar nam piše iz Clevelanda: „Dragi gospod urednik, z velikim zanimanjem in navdušenjem prebiram Glas S.K.A. Kot Slovenec v emigraciji in študent na ameriški univerzi mi je Glas največkrat edini stik s slovensko besedo in novicami. Prilagam tudi mal dar za sklad Glasa.“

OPOZARJAMO, da so pri založbi SKA na razpolago samo še vezani izvodi Karla Mau-serja trilogije *Ljudje pod bičem* (I, II, III).

TRINAJSTI KULTURNI VEČER

CERKEV V SODOBNEM SVETU

Teološki odsek Slovenske kulturne akcije je imel prvi večer dne 5. novembra, ko je g. monsijor Anton Orehar predaval o sklepih konstituciji II. Vatikanskega koncila, ki govori o Cerkvi v sodobnem svetu. Večer je začel vodja odseka g. p. Alojzij Kukovica SJ. Najprej je podčrtal pomen nastanka teološkega odseka v okviru Slovenske kulturne akcije. Misel ni bila nova — nove so bile le okoliščine, ki so izvedbo zamislili pospeševale. Ko se odsek pripravlja za smotno delo, pa misli predvsem na laike, ki po koncilu vedno več pomenijo v življenju Cerkve. Toda za izvedbo nalog žele laiki potrebno pomoč, to je — kakor povsod po svetu — večjo ali celo zelo popolno teološko izobrazbo. Zato bo naloga teološkega odseka, da skuša uresničiti zamisel ustanovitve slovenskega teološkega in-stituta v Buenos Airesu. Navzoči so misli g. p. Kukovice sprejeli z navdušenjem, nakar je predavatelj začel z razvijanjem snovi:

„Cerkve je na II. vatikanskem cerkvenem zboru hotela pokazati, da je Cerkve in nič več. Iz te volje sta zrasli dve konstituciji: dogmatična „Luč narodov“, v kateri pokaže svojo naravo ter pastoralna „Veselite in upanje“, v kateri hoče pokazati svojo prisotnost v svetu.

Obe, zlasti druga, kažeta spremembo mentalitete Cerkve, katero bomo razumeli kristjani le počasi. Zaveda se svoje odgovornosti v svetu ter hoče popraviti nedelavnost katoličanov. Hoče izvršiti dialog s svetom, ki je značilnost evangelija, skuša zbuditi vest kristjanov k službi in razumevanju ter ostvariti harmonijo vseh ljudi v moderni različnosti. Premostiti hoče prepad, ki je nastal od protestantizma dalje, ko je gledala v svetu svojega neprijatelja. Približati se hoče svetu in živeti v njem ter želi, da svet živi v njej, ne le geografsko ampak aktivno. Vidi probleme sveta, čuti z njim, ga razume ter mu hoče v reševanju teh problemov pomagati. In sicer v dvoj-nem smislu: v strogo verskem, ko misijonari v njem ter v človeškem, da se zanima zanj in pospešuje njegov človeški napredek. Posre-dovati mu hoče vrednote, ki jih pogreša; ljubi-ti ga hoče, ne zato, kar je ljubezni vreden ampak potreben. Hoče svetu govoriti, pa ga tudi poslušati.

Nastanek te pastoralne konstitucije je različen od vseh drugih dokumentov; nastala je iniciativa zanj v koncilski dvorani tekom prvega zasedanja, tako da ga niso pripravile kot druge dokumente, komisije že pred začet-

PRELATA BLÜMLA TEOLOŠKO DELO

France Dolinar

Dne 28. septembra umrli celovski stotni prošt, prelat dr. Rudolf Blüml je gotovo ena iz vdilj bolj redkih markantnih osebnosti v slovenskem kleru po veliki vojski. Mož velikega intelektualnega in moralnega poguma, ki je znal svoji spoznani resnici vztrajati tudi, ko je masa drvela po širokih, nadelanih zložitnih cestah obče sprejetih gesel.

Črtali so ga celo iz seznama Slovencev, posebej koroških Slovencev. „Koroški zbornik“, ki so ga v Ljubljani 1946 izdali (Bogo Grafenauer, Lojze Ude, Matjaž Veselko) v razpravi, ki naj dokaže slovensko slovstvo na Koroškem kot živ vseslovenskega slovstva, med koroškimi pisatelji najnovejše dobe zamolčuje po Lambertu Ehrlicha, Lojzeta Kuharja in Gregorija Rožmana tudi Rudolfa Blümla (str. 341). V knjigi, ki naj poda dokaze za slovenstvo Koroške, gotovo narodno znanstveno neodgovoren postopek uredništva. Posebno, ker se je s tem črtan- umanjšalo število po slovensko pisateljih Korošcev kar za deseti del. Povrh so tajeni domačini, na Koroškem rojeni Slovenci (ko so naštetih sicer Meško, Jož Lendovšek, Sket, — ne pa Smodej, Val. Rožič).

Blümlu politiki, ki so jo razglašali za „avstrijankantsko“, more meriti in loge samo realistični čut za mogoče, za možnosti slovenskega življenja na Koroški posebej prva leta avstrijske republike. Ni je prav umel niti realisti dr. Anton Koroš- ko je nekoč — po pripovedovanju č. m. M. Trezije Hanželič — v krogu zaup- oseb rekel: „Blümla razumem in opravičim le, če misli postati škof.“ Znano da je bil res episcopabilis, toda motivi njegovega ravnanja v narodnih in držav- odločitvah so globlji. Kako je bil pa zavedan v svojem slovenstvu, razodeva ta- tale drobtina: svoje ime je imel za germanizacijo prvotnega slovenskega Plemlja. Podmena ni izključena, saj je predel Plemljev, Bled in okolica, blizu Zile.

Blümovega imena pa tudi ni v sestavku „Teologija in Slovenci“, ki je priobčen v Zborniku Canjkarjeve teološke fakultete v Ljubljani 1962 (bibli- vede in dogmatika, str. 384-385), čeprav je Rudolf Blüml četrti letnik svoj- bogoslovnih študij opravil vprav v Ljubljani. (Prvi pregled slovenske teologije objavil rajni Al. Odar v Vrednotah (III, 1956) v razpravi „Vprašanje o sloven- teologiji“. Da je posebej zgodovinska plat te razprave potrebna dopolnil, sem opom- v Meddobju III, 1956/1957, 181.)

In vendar je bila Blümluova knjiga o trinitarični teologiji sv. Pavla v letih izidu dobro znana in sprejeta hvalno od kritike; nahaja se celo v knjižnici ljubljanske teološke fakultete.

Delo „Paulus und der dreieinige Gott“ je izšlo na Dunaju v vrsti stud- Leonove družbe, ki jo je urejeval poznejši kardinal Innitzer, leta 1929 (str. XXII, 263). Tista leta katoliški teologi niso posebno vneto gojili biblično teologijo, ta je tudi v tem Blüml pokazal svojo samostojnost. Najprej je kot „Trinitarične sle- v Pavlovih pismih“ zajel 47 besedil Pavlovih pod vidikom opravičenja po Bogu Kristusu, sv. Duhu in razmerja opravičenja do Boga, Kristusa, Duha. V drugem delu pa je skušal razbrati „Teološko idejno vsebino pavlinskih trinitaričnih tekstov“. Tu poskuša uvesti v teologijo Otmor Spannov „temeljno kategorijo“ razmerja

— Oberammergau se pripravlja na pasijonske igre v letu 1970 med velikimi debatami o tem, kako bi uvedli spremembe pri uporabi besedila. Pristaši sprememb terjajo, da bi zavrgli doseda- nje, ki ga je napisal župnik Daisenber- ger okrog leta 1860 in je prepleteno z obtožbami proti židom, in sedaj po kon- cilu več ne prenese uporabe. Večina igravcev se je izrekla za staro besedilo iz leta 1730, ki ga je napisal Ferdinand Rosner in je v verzih. Skladatelj Carl Orff je obljubil novo glasbeno sprem- ljava, vendar je malo upanja, da bi spremembe mogli v celoti uveljaviti do leta 1970 in je zato treba računati s po- polno preureditvijo besedila in sprem- ljava šele za igre v letu 1980.

— Na angleški televiziji je bivši mi- nistrski predsednik Harold Macmillan v intervjuju s tremi časniki govoril o svojem življenju od detinskih let do viš- ka politične moči. Sedemdesetletni držav-

nik je naredil silen vtis, ko se je ob sklepu spontano in z ganjenim glasom izpovedal: „Pravi cilj življenja je do- stojno in dobro živeti, reči zlu zlo, ka- dar je bilo storjeno, sramovati se tak- šnega dejanja in biti ponižen. Samo eno bi rad povedal kot star človek vsem ljudem na svetu: Nikar se preveč ne zanašajte nase... ne bodite preveč pre- pričani, da imate samo vi prav. Človek je res ustvaril veličastne stroje in jaz upam, da bom še doživel, ko bo človek stopil na Luno. Toda vseeno se splača še enkrat prebrati psalme. Človek prav- zaprav ni drugo kot božji služabnik. In ako se to bogastvo in vsa ta moč rodi minljivost, kaj je potem pravi namen človeka?“

— Pod naslovom: Simptom nekulturnosti komentira Sodobnost (XIV, 7): Če pride (po nesreči seveda) v ljubljanske kinematografe resnično dober film in če je ta film (po nesreči seveda) vzhodne

obrazi in obzorja

lota-člen. Praški bibličist F. X. Steinmetzer je v oceni (Th PŠ, 1930, 869) izrazil željo, da bi mladi avtor delo na torišču biblične teologije še nadaljeval.

Ko sem v pozni jeseni 1956 iskal koroško gradivo za zgodovino slovenske teologije, sem se obrnil na prelata Blümla, ki mi je 5. decembra 1956 prijazno poslal zaznamek teološke bibliografije. Blümllov odgovor se glasi:

„Moja striktno biblično-teološka publikacija je le znana Vam knjiga 'Paulus und der dreieinige Gott' (Studien der Leogesellschaft, Wien 1929). Pretežno teološkega značaja je tudi moja disertacija za državnoopravni doktorat (rer. pol. 1926, dr. theol. 1924), pod naslovom „Das Wesen der Organisation in ontologischer Begründung und soziologischer Anwendung“, kjer je pokazana katoliška Cerkev kot relativno najidealnejša zgodovinska realizacija bistva organizacije. (Doktorat iz političnih ved je Blüml naredil pri sociologu Spannu, znanem ustanovitelju „univerzalizma“, op. F. D.)

Iz biografske in učiteljske zapuščine prelata Seipela sem izdal sledeče knjige: Prälat Seipel, ein grosses Leben in kleinen Bildern, življenjepis v založbi St. Joseph Bücherbruderschaft, Klagenfurt 1932; Ignaz Seipel, Mensch, Christ, Priester in seinem Tagebuch, Wien 1933; „Der Friede, ein sittliches und gesellschaftliches Problem“, Tyrolia-Innsbruck 1937. Zadnja Seiplova predavanja na dunajski univerzi, od mene pripravljena in izdana z daljšim uvodom: „Im Dienste des Wortes“ Herold Verlag, Wien 1955. Izbrana dela iz Seiplovega učeniškega udejstvovanja kot kaplan, katehet in kancelar z daljšim mojim uvodom in komentarjem.

Nekaj teološko-sociološkega mojega dela je bilo publiciranega v knjižnici „Die neue Gesellschaft“, izbrani od dr. Filipa Bugelnig (Verlag Carinthia, Klagenfurt 1932).

V slovenščini sem objavljial večinoma poljudne versko-poučne članke v „Nedelji“ in „Vera in dom“, l. 1953 izdal „Dnevnik duhovnega življenja“ po zapiskih šolske sestre Terezije (Marice) Zwitter kot knjižni dar Mohorjeve družbe. (V mariborski Vzajemnosti je izdal razpravo „Passio catholica“. Op. F. D.)

Morda je še to opombe vredno, da sem leta 1935 uredil in priredil knjigo „Die zweite Synode der Diözese Gurk“, ki je istega leta izšla v samozaložbi krškega ordinariata. Na tej sinodi sem imel dva načelna pastoralno-bogoslovna referata o katoliški akciji (v knjigi str. 77-88) in liturgični obnovi ljudstva (str. 144-155).

Istega leta — 1935 — sem imel na zborovanju dušnih pastirjev na Dunaju (zbranih nad 400) dogmatično-načelno predavanje o bistvu in zgradbi Katoliške akcije. Predavanje je bilo objavljeno v knjigi „Katholische Aktion und Seelsorge“ (Wien 1935, Seelsorger - Verlag) z naslovom „Wesen und Aufbau der Katholischen Aktion in dogmatischer Begründung“ (str. 15-30).

Morda Vas zanima, da sem od leta 1938 profesor pastoralnega bogoslovja v Celovcu in od leta 1953 sem tudi še docent katehetike.

V manuskritu bi imel pripravljeno liturgično-ascetično razpravo „Maša ob oltarju in v življenju“ (Messe am Altar und im Alltag).“

Gotovo bi celovška Mohorjeva družba postavila lep knjižni spomenik svojemu zaslužnemu odborniku s slovensko izdajo njegovega zadnjega večjega spisa.

produkcije, ga moraš obvezno videti prvi ali drugi dan, ker tretji dan po vsej verjetnosti že izgine s programa. Nič ne pomaga, če je film doživel najvišja priznanja, ljubljanska publika, občinstvo slovenske prestolnice in slovenske kulturne metropole, ga ne prizna. Pred kratkim je takšna usoda zadela dva odlična češka filma, Obtoženi in Trgovina v glavni ulici. Kinomatografsko podjetje pravi, da ima svoja pravila in da ne more igrati filma v prazni dvorani; pri tem je seveda vprašanje, kako podjetje reklamira tako imenovane nekomercialne filme v primeri z izrazito komercialno robo; in ali temu podjetju ni celo čisto prav, da čimprej spravi s poti filme, ki ne morejo privabiti množice gledavcev. Toda to pač spada v žalostno poglavje splošne vulgarizacije in komercializacije kulture. Grozljiv simptom naše nekulturnosti pa je skromen obisk teh filmov. Ljubljana je vsaj po imenu slovensko kulturno središče z univerzo, znanstveni-

mi ustanovami in številnimi šolami, tako da bi človek upravičeno pričakoval visoko raven; amerikanizirani, do konca poplitveni filmski okus ljubljanske publike, ki je dva meseca ploskala Kozlu v raj, pa vse to odločno demantira.“

OPOZORILO

Iz Združenih držav smo prejeli po mednarodnem poštnem nakazilu dolarško nakazilo spet na ime Slovenska kulturna akcija. Seveda ga nismo mogli vnovčiti. Zato nujno in ponovno prosimo, da naj bodo vsa nakazila in čeki izključno le na ime: Rodolfo Jurcec, Ramón L. Falcón 415b, Buenos Aires, Argentina. Naročnike in prijatelje prosimo, da nam oprostite, a mimo tukajšnjih predpisov ne moremo!

kom koncila. Ni to noben čaroben dokument, ki bi rešil vse probleme, pa tudi ni „koš“, v katerega bi zmašili vse, kar niso mogli spraviti v druge dokumente. — Dolgo pot sestavljanja in oblikovanja je prešla konstitucija in po napornem delu dozorela v zadnjih dneh 4. zasedanja l. 1965 za slovesno proglasitev. Sestava je bila težka kot razprava, ker nihče ni bil zadosti pripravljen, ne teologi, ne koncilski očetje, ko so morali obravnavati probleme, o katerih doslej Cerkev toliko ni govorila.

Sestoji iz dveh delov. V prvem delu hoče nakazati teologijo človeka. Prav ta je precej nepopoln in je razočaral. — V drugem delu obravnava posamezna praktična vprašanja: o zakonu in družini, o kulturnem napredku, o gospodarski družbi, o političnem življenju, o zvezi narodov in pospeševanju miru. Ta del je boljši, vidi se mu pa, da hoče govoriti o preveč problemih, zato jih poenostavlja. V debati se je zlasti poudarjalo, da dokument gleda svet preveč optimistično. — Važno je priznanje Cerkev, da ni bila le ona tista, ki je svetu delila blagoslov, temveč da tudi ona soraste s svetom in se notranje bogati ob osveščenju človeka in zaradi njegovega izkustva v sedanjem svetu, kateremu se mora marsikaj zahvaliti. Od njega se je naučila, da se ne sme vezati na nobeno določeno kulturo, ali politični sistem, prav tako na noben gospodarski ali socialni red. — Če duh konstitucije ne bo prešel v miselnost in ravnanje vsega božjega ljudstva: škofov, duhovnikov in laikov, bomo doživeli veliko zgodovinsko katastrofo.

Med debato je bilo pojasnjeno nekaj misli, nakar se je vodja večera g. monsinjorju lepo zahvalil ter so se njegovim besedam navzoči pridružili s prirsirnim odobravanjem.

MIHAELA ŠARIČEVA pred leti prva igralka ljubljanske Drame in pozneje profesorica na akademiji za gledališko umetnost, je v tihoti, tako lastni njenemu visokemu značaju, slavila svoj 75-letni življenjski jubilej. Že nekaj let odmaknjena od slovenske gledališke dejavnosti, pa kljub temu še vedno živo spremlja oča rast slovenske gledališke kulture, preživlja Mihaela Šaričeva „leta svojega popotovanja“ v zavesti, da je dala slovenskemu gledališču poleg cele galerije najzlahtnejših likov domače in svetovne gledališke zakladnice, tudi celo generacijo gledaliških igravcev in igravk, ki so danes, oplojeni z njeno umetniško intuicijo in visokimi težnjami, trden porok za življenje in rast slovenskega gledališkega ustvarjanja. Njena bivša gojenca sta med drugimi tudi član Gassmanove gledališke družine igravec Andrej Božič, pa režiser in igravec Nikolaj Jeločnik.

REPERTOAR TRŽAŠKEGA SLOVENSKEGA GLEDALIŠČA obsega nekaj ponovitev iz lanskega repertoarja. Novosti pa so: M. Gorki Na dnu (ki so jo prav v teh dneh uprizorili); A. Novačan „Herman Celjski“; Luigi Pirandello „Nocaj homo improvizirali“ (za stoletnico dramatikovega rojstva); A. š. Drabosnjak v Hartmanovi priredbi „Ta sveti dan, veseli dan“. Za otroke Martinuzzijeva priredba Grimmove pravljice „Obuti maček“. Poleg omenjenih pripravljajo tudi Leharjevo opereto „Zemlja smehljaja“, nekaj S. Mrozkovih enodejank, izbor slovenskih humorističnih del z naslovom „Večer slovenskega humorja“, pa T. Williamsove enodejanke-povestice „Blues“. Uprizorilo pa bo tržaško gledališče kot vsako leto tudi eno izmed novosti slovenske dramske književnosti.

— Festival sodobne glasbe je bil od 4. do 24. septembra v Benetkah. Prireditve so bile v gledališču Fenice. Prvič so izvajali dve operi, ki še nista bili nikoli uprizorjeni in sicer deli Francesca Malipiera, ki ima naslov „Le metamorfosi di Bonaventura“. Drugo delo pa je bila farsa Angela Paccagninija „Vsi jo hočejo...“

Uradni list sv. Sedeža, Acta Apostolicae Sedis, je v letošnji 9. št. (30. septembra 1966) objavil pismo Kongregacije za nauk vere predsednikom škofijskih konferenc, kjer so v sumarični sintezi zbrane zmote in nevarnosti, ki se danes širijo po katoliškem svetu.

V uvodu pisma kard. Ottaviani poudarja nalogo krščanskega ljudstva urediti določbe drugega vatikanskega cerkvenega zbora, in dolžnost hierarhijske voditi preno, ki jo je koncil započel, tako da „dokumenti in dekreti koncila dobe pravilno razlago“.

Nato pismo obžaluje, „da so iz raznih strani prišla vznemirjajoča poročila, kako se uveljavljajo kriva tolmačenja v nauku koncila in kako se po raznih krajih pojavljajo tuja in drzna mnenja, ki zelo begajo duha mnogo vernikov. Hvalo zaslužijo prizadevi in poizkusi za globlje umevanje resnice, kadar se dolžnosti zvesto upošteva razloček med tem, kar je treba verovati, in med tem, o čemer je mogoče imeti svoje mnenje. Toda iz dokumentov, ki jih je preiskala ta sveta kongregacija, je ugotovljeno, da ne malo sentenc, ki brez težave prestopajo meje navadnega mnenja ali podmene, zadeva na nek način, kakor se zdi, v dogmo in temelje vere same“.

Dokument kongregacije za nauk vere nato „kot primere navaja nekaj sentenc in zmot, kakor se doznajo iz poročil teoloških znanstvenikov in iz objavljenih spisov“.

„1. Najprej gre za samo sveto razodetje: nekateri namreč čisto uporabljajo sveto Pismo tako, da se pri tem namenoma ne ozirajo na Izročilo, temveč umanjšujejo obseg in moč navdihnenju in nezmotnosti sv. pisma in nimajo pravega pojma o vrednosti zgodovinskih besedil.“

2. Glede na verski nauk trdijo, da so dogmatične formule tako podvržene zgodovinskemu razvoju, da je v spreminjanju zapopaden tudi njih objektivni pomen.

3. Redno učenje cerkve, posebno rimskega papeža, se pogosto tako ne upošteva in tako malóti, da je skoraj odpravljeno v področje reči, ki so na preprosto mnenje.

4. Nekateri skoraj več ne priznavajo absolutne in nespremenljive objektivne resnice in vse zajemajo v nek relativizem in sicer s to ponarejeno obrazložitvijo, da sleherni resnica nujno sledi ritmu razvoja zavesti in zgodovine.

5. Zadet je celo sama božjega češčenja vredna oseba našega Jezusa Kristusa, ker se v vnovičnem miselnem predelovanju kristologije uporabljajo o naravi in osebi taki pojmi, ki se jih komaj da spraviti v sklad z dogmatičnimi definicijami. Skrivoma se širi nek kritični humanizem, ki znižuje Kristusa na stanje navadnega človeka, kateri se je počasi ozavečeval svojega božjega posinovitvenja. Deviško spočetje Kristusa, njegove čudeže, celo Vstajenje v besedah sicer dopuščajo, v resnici pa zvajajo v zgolj naravni red.

6. Prav tako se v teološkem obravnavanju zakramentov nekateri elementi prezirajo ali zadostno ne upoštevajo, posebno glede Presvete Evharistije. O realni navzočnosti Kristusa pod podobama kruha in vina nekateri razpravljajo s presiljenim simbolizmom, kakor da bi

se kruh in vino po transsubstanciaciji ne spremenila v Telo in Kri našega Gospoda Jezusa Kristusa, temveč bi se zgolj prenesla v nek določen pomen. Nekateri tudi pojem agape-žrtve glede na mašo poudarjajo bolj kot je prav, v kvar ideji.

7. Zakrament pokore bi nekateri radi razložili kot sredstvo za spravo s Cerkvijo in pri tem ne izrazijo dovolj sprave z žaljenim Bogom samim. S poudarkom trdijo tudi, da za opravilo tega zakramenta ni potrebna osebna izpoved grehov, temveč se z vso močjo trudijo izraziti zgolj socialno funkcijo sprave s Cerkvijo...

8. Ni brez takih, ki nauk tridentinskega koncila o izvirnem grehu prezirajo ali tako razlagajo, da izvirna Adamova krivda in prenos njegovega greha vsaj otemnita.

9. Nič manjše zmote ne krožijo na področju moralne teologije. Ni jih namreč malo, ki se drznejo zavračati objektivno naravo npravnosti, drugi odklanjajo naravni zakon in zagovarjajo legitimost takozvane situacijske morale. Kvarne trditve se razširjajo o npravnosti in odgovornosti v spolnosti in zakonu.

10. K vsemu temu je treba dodati še opombo o ekumenizmu. Prav gotovo sv. Sedež hvali tiste, ki se v duhu dekreta o ekumenizmu prizadevajo za gojitev ljubezni z ločenimi brati in za njih pritegnitev k edinosti Cerkve, toda obžaluje, da ni brez takih, ki po svoje razlagajo koncilski dekret in priganjajo v takšno ekumenično gibanje, ki žali resnico o edinosti vere in Cerkve, ker pospešuje nevaren irenizem in indiferentizem, kar je popolnoma tuje duhu koncila.“

Ta sintetični zaznamek doktrinalnih zmot in nevarnosti je bil doposlan krajevnim ordinarijem z namenom, da „se vsak po svoji funkciji in službi potrudijo, da se odpravijo in preprečijo.“ Po želji kongregacije naj škofje na konferencah pismo obravnavajo in do Božiča pošljejo svoja poročila in opombe.

Ordinarijem in tistim, ki bi jih iz opravičenega razloga ordinariji seznanili z vsebino pisma, ki je datirano z dnem 24. julija 1966, je bilo dano v vednost sub stricto secreto.

Vendar je določen del tiska vključ naravi dokumenta, ki terja diskrepcijo, menil, da mora pismu, ki ga je odobrila papež Pavel VI, dati publiciteto. Verjetno z namenom, da bi mobiliziral javno mnenje. Tako so „L'Avvenire d'Italia“ (Bologna) 28. avgusta, „L'Italia“ (Milano), „Le Monde“ (11. 12. septembra) in za njimi drugi časniki objavili izvirne in povzetke s komentarji. Da bi preprečil negotovost o dejanski vsebini in o namenih pisma, je sv. Sedež naredil dokument javno dostopen.

France Dolinar

„PREPUSTILI JO BOMO BLAGI SMRTI...“

Nemški katoliški tednik Bildpost pri naša v svoji številki 12, z dne 11. septembra 1966 izjavo Milutina Morača, po podpisu protokola z Vatikanom (Morača je bil vodja jugoslovanske delegacije pri pogajanjih): „Jasno, jaz sem ateist. A mi nočemo več krvavo preganjati religije, marveč jo bomo prepustili njeni blagi smrti.“

Tudi v Zagrebu se partijski boje emigracije. Inž. Franjo Knebl je na seji CKKP Hrvatske rekel (Vjesnik 23. 9.): „Zadnji čas se kaže cela vrsta poskusov iz reakcionarnih krogov v zamejstvu, da se Jugoslaviji prizadene politična škoda.“ Knebl je posebno poudarjal, da je v zamejstvu, posebno v ZDA primer Mihajlova vključen v anti-jugoslovansko in protisocialistično propagando. „Razne obveščevalne službe ne morejo v naši deželi računati na mnogo Mihajlovov, pa se opirajo na zarotniške izdajavske elemente v emigraciji, ki se zadnje čase prizadevajo frontalno orientirati na antisocialistično skupno platformo ne glede na svoje šovinistične nestrpnosti in ekstremizme.“ Na seji CK Zveze komunistov Jugoslavije, 4. oktobra, ko je bil Titu dejansko zamenjan le naslov, je novoimenovani predsednik partije v svojem govoru čutil potrebo kritizirati dejstvo, da je Zveza komunistov obračala premalo pažnje za ideološke probleme in je pustila, da so se z njimi ukvarjali „pisateljski in filozofski, propagandisti zapadne demokracije“. Vsi so razumeli, da meri na prav takrat obsojenega Mihajlova.

REPERTOAR SLOVENSKE GLEDALIŠČ

Svojo redno sezono je ljubljanska drama začela pred dobrim mesecem z dramo modernega angleškega avtorja Richarda Bolta „Človek za vse čase - Thomas Mor“ (drama o sv. Tomažu Moru). Tej bodo sledile: W. Shakespeare „Troilus in Kresida“; Eugen Ionesco „Žeja in lakota“; Luigi Pirandello „Kaj je resnica“ (letos je stoletnica dramatikovega rojstva); M. Remec „Delavnica oblakov“; Ivan Mrak „Marija Tudor“; Carlo Goldoni - Mirko Rupel „Primorske zdrahe“; J. M. Synge „Vražji fant zahodne strani“.

Opera pa je sredi oktobra začela z redno sezono z uprizoritvijo skoraj pozabljene, a glasbeno izredno pomembne G. F. Händlove opere „Julij Cezar“. Na sporedu so letos tudi J. Massenet „Thaïs“; G. Puccini „Turandot“ in „Madame Butterfly“; Modest Musorgski „Soročinski sejem“; Josef Haydn „Svet na mesecu“; Benjamin Britten „Albert Herrington“; pa Adamov balet „Giselle“. Mimo tega pa bodo še ponovitve nekaterih oper iz prejšnjih let, pa Večer sodobnih baletnih del.

Slovensko gledališče v Celju je letošnjo sezono začelo z izredno diskutirano, pa po kritičnih zapisih tudi izredno uspešno uprizoritvijo I. Cankarja komedije „Za narodov blagor“ v režiji in zamisli Mileta Koruna, ki je lani razburil ljubljano z drzno režijsko koncepcijo Cankarjevega „Pohujašnja“. Na sporedu so še Pay in Michael Kanin „Rašomon“ (ameriška dramatizacija znanega japonskega filma); Jacinto Benavente (ob stoletnici rojstva) „La Malquerida“; Alexander Dumas „Trije mušketirji“; Miloš Mikeln „Kabaret 1967“; Dominik Smole „Cvetje zla“; Janez Žmavc „Podstrešje“; W. Shakespeare „Korolan“; Jean Anouilh „Evdridika“; B. Mannhof in F. Roche „Ljubezen, jo poznate?“. Pripravljajo tudi uprizoritve „Političnih spisov Ivana Cankarja“, v literarno balni obliki, Dogodek za Celje pa je bilo v teh dneh gostovanje mariborskega Narodnega gledališča s Slavka Gruma dramo „Dogodek v mestu Gogi“. Celjani pa so na mariborskem Srečanju slovenskih gledališč v začetku jeseni gostovali s Cankarjevim „Za narodov blagor“ v Korunovi režiji.

Ideološki organ jugoslovanske komunistične partije Komunist (Belgrad) je 12. maja letos v prevodu priobčil članek Zdenka Roterja o „Dialogu med marksisti in kristjani“, ki je najprej izšel v Teoriji in praksi, časopisu ljubljanske Visoke šole za politične znanosti (dejanško: učilišča za partijske propagandiste).

Roter meni, da so pojavi odprtosti slovenskega katoliškega klera za socialne probleme (po Roterjevi dogmatiki je to identično s „socializmom“) tista točka, kamor se da navesti dialog med komunisti in kristjani. „Pokazalo se je, da projekt osvoboditve ljudstva in socialistične družbe v svojem temelju odgovarja krščansko-humanističnemu odnosu do sveta, kakor ga razumejo katoliške mase.“ (Spet iluzija marksističnega doktrinalizma, ki enači težnje ljudstva s „socializmom“ partije.) To spoznanje je po R. treba pripisati kot zaslugi predvsem skupinam zbranim okoli nekaterih — nam predobro znanih revij in krščanskega sindikalizma v času pred 1941, „ki so kljub prepovedi Vatikana, kateri se je izrekel proti sodelovanju s komunisti in socialisti, dokazali, da religiozno prepričanje nikakor ne more biti ovira za enotnost mas v boju za demokratične temeljne pravice in so se postavili zoper oficialno politiko cerkve, katera je vezala obstoj katoliške religije na vladajočo kapitalistično družbeno uredbo in privatno lastnino“.

Izvedenec slovenske partije za „dialog“ misli, da je v sedanjem pojmovanju slovenskih teologov o možnosti dialoga med marksizmom in krščanstvom, med marksisti in kristjani, mogoče videti izraz „spremembe v orientaciji cerkvene organizacije glede na obstoj in delovanje cerkve v socialistični družbi“. Pohvali „tiste glasove v slovenski teologiji, ki so se že dolgo pred odločilnimi koraki papeža Janeza XXIII in protagonistov modernizirane cerkve na II. vatikanskem koncilu postavili za možnost obstoja cerkve in socialistične družbe in za humanistično vrednotenje socializma kot družabnega gibanja in pri tem veliko tvegali“. V tej zvezi posebno poudari imena: Janez Janžekovič, Stanko Canjkar in Anton Trstenjak, „ki so se že dolgo potegovali za to, dati krščanskemu gibanju in viziji človeške družbe tisto fiziognomijo, ki jo je imela pred pokonstantinjenjem cerkve“. Potem navaja Janžekovičevo zagotavljanje iz „Nove poti“ (1955, 155) da „z evangelijem prešinjeni kristjan ni nevaren socializmu“.

Vendar mora Roter ugotoviti, da je med komunisti še sedaj na široko razširjeno mnenje, da je vera „opij za ljudstvo“ in v veljavi praksa „vernike, ki po ustavi in zakonih uživajo vse pravice, zavedoma ali nezavedoma vnaprej šteti za manj zanesljive“. Večina komunistov je prepričana, da udeležba pri izpopolnjevanju vere — torej pri uživanju opija — vernikom onemogoča celotno in popolno socialno - politično angažiranje in jim zato ne zaupajo nobenih funkcij in odgovornih nalog v družbenih organizacijah.

Komunisti, ki izgubljajo s tega stališča, gledajo v „dialog s kristjani samo instrument, dobrodošlo pomožno orodje v boju za oblast“, to pa po Roterju preprečuje spoznanje socialistične družbe kot humane družbe. „Ako naj dialog med kristjani in komunisti velja za po-

memben doprinos k premagi nad kapitalističnimi družbenimi odnosi, potem mora tudi po zmagi socialistične revolucije pri skupnem in enakopravnem prizadevanju za nove socialistične družbene odnose obstajati dialog med komunisti in kristjani, med vsemi delovnimi ljudmi. Tako pojmovanje dialoga terja ustvarjalna uvrstitev vseh ljudi ne glede na njih svetovni nazor v družbene akcije“.

Vendar Roter skuša opravičiti gledanje velike večine komunistov, ker je tega nesporazuma „kriva cerkev, ki se trudi, da bi okrepila in izdelala svojo politiko“. Skupnost in enakopravnost namreč suponira, „da cerkev ne stremi za tem: razvijati v naših razmerah novo ekskluzivno katoliško politiko. Samo ako cerkev olajša vernikom udeleževati se kot delovni ljudje pri oblikovanju socialistične družbene politike, je mogoče odstraniti sum, da je njeno zavzemanje za dialog s komunisti samo poizkus merjenja sil med dvema strankovno usmerjenima partnerjema, neka vrsta trojanskega konja sodobnega političnega klerikalizma“.

Da se ta sum popolnoma spravi s sveta, bi morala slovenska cerkev priznati svojo krivdo, morala bi namreč svojo „klerikalno politiko pred vojsko, svoje belogardistične zablode med vojsko in svoje pričakovanje skorajšnjega konca mlade socialistične družbe po vojski javno in kritično obravnavati in jasno priznati, da je vse to bilo velika zmotna in napaka v njeni morali in politični odgovornosti“.

Ako bi se to zgodilo, tako piše Roter, bi bil s tem uresničen dokaz, da religija nikakor ni „opij za ljudstvo“, temveč, da so jo v to ponižali samo nekateri cerkveni oblastniki, da bi ohranili svojo oblast.

Potem se Roter spusti na izlete po cerkveni zgodovini. Kadar cerkev podpira tako imenovana progresivna gibanja — katera so ta, seveda čisto jasno pove marksistična teorija in historiografija —, je vse prav in lepo. Toda cerkvi pripisuje Roter tudi taka dela: „Z božjimi sankcijami se je opravičevala legitimnost vseh razrednih družb. Zmaga pravice, svobode, enakosti in sreče je bila prestavljena v 'drugi' svet. Do izrabljanja in zatiranja je cerkev učila resignacijo.“ V dokaz izkrivlja dva stavka Pija XI (iz Quadragesimo anno — iz okrožnice odrešitve proletarcev) in Pija X.

Vendar je religija v zgodovini vzbujala tudi odpor zoper krivice. Vprav ta odpor naj bi prihajal do izraza danes v demokratičnem gibanju katoliških mas v boju za socializem, pa tudi v novih razvojih katoliške teologije na svetu in „pri nas“.

Posebno je v tem pogledu Roterju hvalje vredni islam in pa sploh „avtonoma religiozna gibanja v tretjem svetu“, ki navdihujejo boj zoper kolonializem in kolonizatorje.

Roter dvomi, da bi moglo v dialogu med katoliškimi verniki in ateisti priti do približanja glede svetovnega nazora. Sviri katoliško cerkev pred upanjem, da bi mogla nasprotno stran prepričati o „svoji resnici“. Svetovno - nazorski dialog mu je dosti manj važen kot dialog „o življenjskih vprašanjih“, se pra-

vi „o skupnih prizadevanjih za bolj humanistični svet... v naših družbenih pogojih“.

Rotarjevo pisanje je zelo preprosto, zarobljeno provincialno prepisovanje iz zapiskov francoskega teoretika komunističnega „dialoga“ Roger Garaudyja. Na seji centralnega komiteja Komunistične partije Francije je Garaudy, ko je ex-offo razpravljajal o dialogu, dejal: „Dialog se ne sme pojmovati kot namen zase. Bistveni cilj dialoga je skupna akcija in dialog ni nič drugega kot sredstvo“ (osrednji tednik francoske partije „France nouvelle“ 31. marca 1966). Isto je trdil v L' Humanité, ko je 14. junija polemično odgovarjal dnevniku La Croix — že po znanih izjavah papeža Pavla VI s 30. marca in 22. maja in kardinala Ottaviani s 30. aprila, kjer je marksizem vnovič obsojen: „La Croix piše, da samo dialog na teoretični ravni more odgovarjati na vprašanja. Čisto odkrito, jaz tega ne verjamem. Zanikanje formule ‚vera je opij za ljudstvo‘, ki sta v njej Marx in potem Lenin povzela neutajljivo zgodovinsko izkušnjo, ni samo zadeva teorije, temveč je zadeva politične in socialne prakse. Stvar kristjanov in cerkve je podati ta praktični dokaz.“ Kdaj bi bil ta dokaz uresničen? Garaudy dovolj jasno pove: „To, kar vodi dialog v slepo ulico, kar ovira sodelovanje vseh ljudi brez izključitve, to je politični katolicizem.“

Zoper ta „politični katolicizem“ doma, v zamejstvu in v zdomstvu je naperjena operacija „dialog“ slovenske podružnice jugoslovanske partije. Komunisti se zavedajo krize, ki so vanjo spravili sebe in domovino, zato bi radi, da bi slovenski katoličani ponovili operacijo prvega sodelovanja s komunisti pod miselnim vodstvom Kocbeka in njegovih teoloških drugov. Ali bi ti gospodje res še enkrat radi pahnili slovenski narod in Cerkev v Sloveniji v katastrofo? Četudi z blagoslovom nekih „rimskih“ teologov.

F. D.

— Ob obisku nekdanjega ljubljanskega koreografa baletnega mojstra Petra Golovina je baletni kritik Marija Vogelink — Grafenauerjeva v „Naših razgledih“ (9. jul. 1966) zapisala: „Zdaj živi v Torontu v Kanadi in po Ljubljani se mu toži. Prišel je z večjo skupino slovenskih emigrantov pogledat, kako je kaj; s svojo ženo seveda. Hči pride prihodnjič, ko ji bo povedal, da se je pri nas izpremenilo in se ji ni ničesar bati...“ Kot mnogi slovenski intelektualci se ljubljanska izvedenka za balet moti, ko misli, da emigranti ne hodijo v domovino, ker se boje tamošnje policije. V vsaki boljši zgodovini evropskih emigracij bi se mogla namreč poučiti, da politični emigrant ne obiskuje domovine iz protesta zoper režim, ki jo drži v oblasti. Seveda pa naši ljudje ne pridejo do pravih pojmov zaradi tistih „emigrantov“, ki morda res niso nikoli vedeli, zakaj so v emigraciji. (Poleg tega hodijo od tam obiskovat emigracijo propagandisti, ki po prvih besedah brž zastavijo vprašanje: „Zakaj ne obiščete domovine“ in ko prejmejo odklonilni odgovor, naglo obtožijo: „... torej jih (komuniste) sovražite...“) Besede Marije Vogelinkove izzvene pikro in ironično hkrati in v njih ni ravno sovražstva, pač pa rahel prezir.

"Pavel VI. razpravlja o ateizmu v zvezi s problemom dialoga, ki naj ga Cerkev vodi z nekatališkimi in nekrščanskim svetom. Cerkev je voljna, da se razgovorja s katerokoli človeško skupino, saj je vedno pripravljena, da prizna in ceni vsakršno človeško vrednoto in potrebo. Dasi Cerkev, kar se nje tiče, ne nikogar izključiti iz svojega dialoga, vendar se zdi razgovor z ateisti skoraj nemogoče zaradi njihove neiskrenosti in neizprosne sovražnosti. Razgovor se lahko razpleta samo v ozračju svobodnega razpravljanja, umske poštenosti in zaupanja. Kjer se Cerkev preganja in ponižuje, tam je pravo občevanje nemogoče, ker Cerkev nihče ne sme poslušati. Cerkev molka se ne more razgovarjati s svojimi preganjalci. Kar ji preostaja, je, da trpi, prenaša in ljubi."

Alfonz Čuk, CERKEV IN ATEIZEM
(Meddobje IX, šte. 4-6, str. 266)

KONCERTNA SEZONA V LJUBLJANI

Letošnja filharmonična sezona v Ljubljani, ki se je začela pred dobrim mesecem, obsega 40 koncertov, ki so razdeljeni na 4 abonmaje. V izbiri izvajanih del se kaže letos trdnejša programska usmeritev kot prejšnja leta. Veliko je prizadevanja, da bi koncerti zajeli čim širši krog mladih poslušavcev. Nekaj zanimivosti letošnjega repertoarja ljubljanske Filharmonije: V spomin skladatelju M. Kozini bosta na posebnem koncertu izvedeni njegova simfonija (letos prvič v celoti) in Balada Petrice Kerempuha. Z izvedbo njihovih del pa se bodo spomnili tudi 30-letnice smrti poljskega skladatelja K. Szymanovskega, proslavili bodo 60-letnico Dmitrija Šostakoviča in 85-letnico Igorja Stravinskega. Na spomin-skem koncertu avstrijskega skladatelja J. Marxa v Gradcu bo filharmonični orkester izvedel poleg dveh Marxovih del tudi skladbe njegovih učencev, slovenskega skladatelja L. M. Škerjanca in dirigenta B. Leskovića. Slovenskemu občinstvu bodo v Ljubljani prvič predstavljena tudi dela na tujem, predvsem v Parizu cenjenega slovenskega skladatelja J. Cilenška (to bo ena izmed komentiranih nedeljskih matinej).

V velikem številu je letos Filharmonija angažirala tuje dirigente: Efrema Kurtza, Carlo Zecchi, Horst Foerster in Kiril Kondrašin. Dirigiral bo tudi Lovro pl. Matičič, ki je prav v teh dneh končal ciklus koncertov in opernih izvedb (Fidelio in Elektra) v Teatro Colón v Buenos Airesu. Dogodek zase pa bo nastop pianista Arthurja Rubinsteina. A med znamenitimi solističnimi imeni z evropskih in svetovnih koncertnih odrov bo kar 25 slovenskih.

Novost letošnje koncertne sezone je tudi zajetnejši koncertni list, ki je zdaj postal mesečnik, vsebinsko bogat in pester. Že v prvi, oktobrski številki so v njem začeli z razpravljanjem o tekočih glasbenih vprašanjih kot so eksistenca in menagerstvo osrednjih slovenskih glasbenih institucij, estetska glasbena vzgoja v današnjih družbenih pogojih itd.

Zanimivo je tudi, da ljubljanska Filharmonija kljub finančnim težavam ni zmanjšala števila članov orkestra, medtem ko se je morala mariborska zaradi gnotne mizerije sploh raziti... Tudi go-

stovanj ljubljanska ni opustila: predvideni so koncerti v Avstriji, Italiji, Švici, pa seveda po Hrvaškem, v Srbiji in po Dalmaciji.

SVOBODA SAMO NA PAPIRJU

Dr. Franjo Zenko je bil še pred nekaj tedni docent filozofije na univerzi v Zadru. Med tem je fakultetni svet, ki ga obvladajo komunisti, mladega 36-letnega predavatelja „suspendiral zaradi protimarksističnih nauk“. Zenko, določen za urednika Svobodnega glasa, je tujim časnikarjem razložil ozadje Mihajlovega zapora: „Mihajlov je hotel ustanoviti opozicijski časopis, ki bi se lotil komunističnega monopola javnega mnenja in oblasti. Naša ustava izrečno garantira svobodo mišljenja in tiska. Pri nas more teoretično vsakdo ustanoviti časopis. Treba je le, da ga pet oseb prijavi. Oblast lahko potem ustanovitev časopisa dovoli. Tako se glasi zakon. A resničnost kaže drugačen obraz. Mihajlov in mi smo dobro vedeli: komunisti bi našo prijavo 'izgubili'. Zato smo morali mobilizirati svetovno javnost. Zato smo tudi povabili časnikarje z zapada na ustanovni sestanek..."

PROTEST POLJSKEGA ZDOMSKEGA ŠKOFA

Revija Frères du Monde je 11. julija letos prejela od generala frančiškanskega reda naročilo, da mora iz lista odstraniti navedbo o izhajanju v uredništvu „franciškanske ekipe“ in zaznemek „z dovoljenjem redovnih predstavnikov“. Obenem je general poslal prepis pisma kardinala Ottavianija, kjer zahteva, da se p. Hevré Chaigneja ob aferi ob Pax-u (poljsko s komunizmom sodelujoče „katoliško gibanje“, podobno Društvu slovenskih cirilmetodijskih duhovnikov). Pisanje revije je zelo razburjalo francoske katoličane.

POLITIKA IN PSALMI

V poglavje Politika in psalmi spada tudi dogodek, ki ga je 24. marca 1963 objavil Echo der Zeit: Kancler Adenauer je bil v družbi, kjer je sedelo tudi nekaj prelato. Govorilo se je o koncilu. Adenauer je potegnil iz žepa obdrgnjeno in obrabljeno Knjigo psalmov in na pragu koncila vzkliknil: „Gospodje, te psalme nosim vedno s seboj! Kar je v njih, je nekaj tisoč let staro in bo nespremenjeno ostalo tudi po koncu koncila. Vi pa boste po koncilu morali predelati precej 'molitvenikov', ker ne bodo več pravšni."

PROTICERKVENI MANIFESTACIJE V SLOVENIJI

Mestno gledališče v Ljubljani (igra v bivši Frančiškanski dvorani!) je svojo letošnjo gledališko sezono ob bučni propagandi prejšnji mesec, se pravi: skoraj po podpisu protokola med Vatikanom in Belgradom, uprizorilo v Evropi in Ameriki več kot diskutirano dramo Rolfa Hochhuta „Namestnik božji“. V

Knjige in revije

— "KATOLIŠKI MISIJONI" (šte. 12 — dec. 1966). — VSEBINA: Optimizem svete noči; Deset let Baragovega misijonišča (L. Lenček, CM); Pogovor z Bogom (Rabindranath Tagore); Baragovo misijonišče sporoča; Zambija; Kakšen naj bo misijonar; Klic ob enajsti uri; Andrej Tumpej, CM — osemdesetletnik (Branko); Strategija kitajskega komunizma (Ruda Jurčec); Kitajski misleci (Alojzij Geržinič); Afriški problemi (p. Emil Čuk, ICM) Od riževih polj do oltarja Gospodovega (m. Ksaverija Pirc, O.S.U.); Po misijonskem svetu; Misijonska nedelja v Argentini; Kronika.

drami avtor zelo žaljivo riše osebnost papeža Pija XII., ki ga dolži, da ni hotel protestirati proti zločinom nacizma, posebej še nad Judi. Delo je povsod izzvalo mnogo polemik, resni gledališki kritiki pa so obsodili in odklonili avtorjevo neresnično in pristransko podano podobo Pija XII. Toda v Ljubljani so dramo uprizorili zdaj, ko drugje že ni več niti najmanj privlačna.

Zelo zanimivo je tudi, kako so v Ljubljani v času, ko se je pozdravljal „protokol“ celo kot uvod v lepšo dobo Cerkev, nenavadno naglo izdali prevod dela, ki ga je proti Piju XII. napisal ženevski univerzitetni profesor Friedländer z naslovom *Pij XII. in tretji rajh*. Avtor se je naslonil na gradivo iz zgolj nemških virov ter se potem od časa do časa razbremenil z izjavo, da pač obžaluje, ko mora soditi Pija XII. samo po nemških virih, ker do vatikanskih ni imel dostopa... Ljubljanski prevod je izšel celo pred angleškim. A v Angliji je Friedländerjevo delo ostro skritiziral v New Statesman ena močnih avtoritet med sodobnimi angleškimi zgodovinarji A. J. P. Taylor, ko že kar spočetka poudarja, kako bi Friedländer moral vedeti, da je Vatikan napovedal objavo vseh diplomatskih dokumentov iz časa Pija XII.; nekaj knjig teh dokumentov je do zdaj že objavljenih. Če bi Friedländer počakal s knjigo samo malo, ne bi izrekal sodb, ki so že na prvi pogled neresnične, po tendencioznosti pa naravnost nevredne peresa slehernega resnega zgodovinarja, ki želi uživati sloves verodostojnosti. Ljubljanski izid te knjige so napovedali kot veliko senzacijo, seveda z ostjo proti Cerkvi... Tako se torej v Sloveniji riše prava podoba o novem položaju Cerkev po protokolu, kakor ga ponekod že vidijo; dejansko pa poznavalec verskih razmer v Jugoslaviji ugotavljajo, da uživa Cerkev v Sloveniji izmed vseh katoliških teritorijev — najmanj svobode...

— Berlinsko „Svobodno gledališče“, ki ga je vodil Erwin Piscator vse do svoje smrti, je postavilo na oder dramatizacijo romana Hansa Helmuta Kiršta „Upor vojakov“, kjer je pisatelj popisal dogodke ob atentatu na Hitlerja 20. julija 1944. Piscator sam je režijo še pripravil in tudi izbral za nosivca glavne vloge Ernsta Deutsch. Sicer pa je sezona gledališč v zahodnem Berlinu na višku, največji uspeh pa žanje ljudska igra Horsta Pillausa „Cesar na Aleksandrovi trgu“, ki je v marcu doživela že 400. predstavo.